

⑥⑩ *Emil Ferdinand Rode (1852–1921) malt av Eilif Peterssen (1852–1928)*

Fødselshjelpen vokser seg stor

På slutten av 1700-tallet, da det offentliges ansvar for folkehelsen vokste rundt om i Europa, var det stor interesse for fødselshjelp. Fødselskomplikasjoner ga stor mødredødelighet, og spedbarnsdødeligheten var skremmende høy. Norske jordmødre ble sendt til København for opplæring ved den nye Fødselsstiftelsen som var opprettet der i 1761. I 1815 ble det bestemt at vi skulle få jordmorutdanning også i Norge, og fra 1818 var det undervisning ved Fødselsstiftelsen i Kristiania. Dette var for øvrig den første formelle utdanningen som kvinner kunne ta i Norge, og den første utdanningen i et helseyrke i tillegg til legene. Ved universitetet var kirurgen Thulstrup ② også professor i fødselsvitenskap.

Faget fødselsvitenskap var imidlertid knyttet sammen med kirurgien, og svært mange leger var, uansett senere karrierevei, innom Fødselsstiftelsen. Dette gjaldt også for dem som var aktive i Det norske medicinske Selskab. Noen drev privat praksis. En av disse har sitt portrett i Selskabets samling, nemlig **Emil Ferdinand Rode** (1852–1921) ⑥⑩, medisinsk eksamen fra 1877 og vinner av Kronprinsens gullmedalje i 1886 for besvarelse av en prisoppgave med tittelen *De Forandringer, som Genitalia undergaar efter en Fødsel, og Betydningen af samme ved retsmedicinsk Undersøgelse*. Han hadde personlig en smertelig erfaring fra sitt fagfelt. Hans kone døde 28 år gammel i barselseng av uterusruptur komplisert med bukhinnebetennelse.

Rode hadde i sine yngre år, i likhet med de fleste kolleger, en allsidig legetjeneste ved sykehus og praksis rundt om i landet, blant annet som fiskerilege. Han reiste flere ganger til utlandet for å

studere kvinnesykdommer, fødelshjelp og barnesykdommer. I 1884 slo han seg ned i Kristiania som privatpraktiserende spesialist.

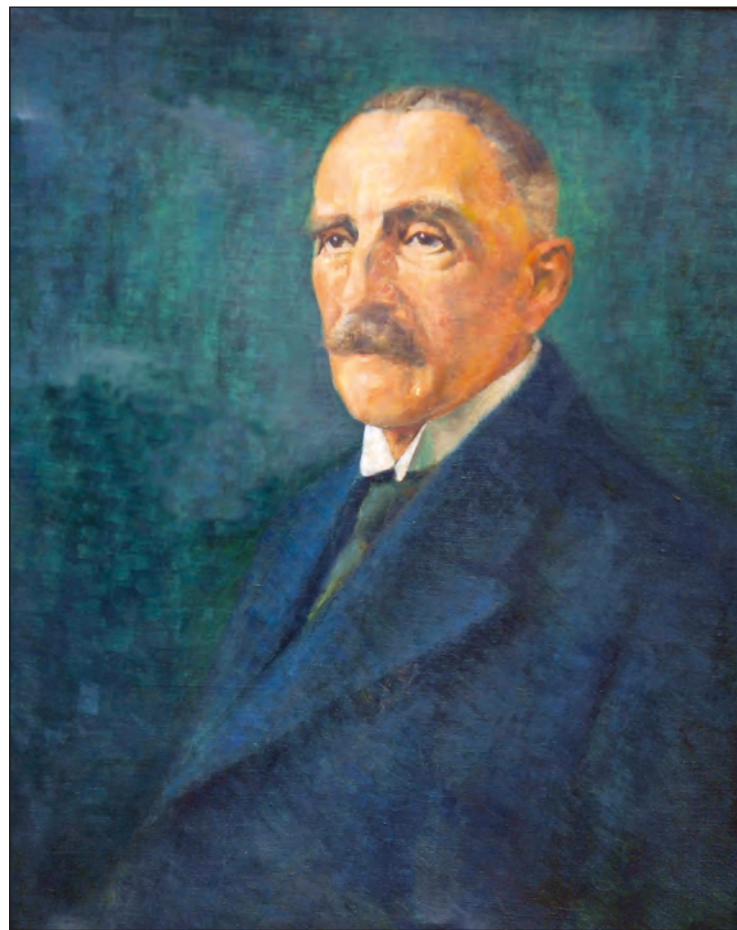
Rode presenterte mange kasuistikker i Selskabet. I portrettsamlingen er det et maleri av ham, utført av Eilif Peterssen i 1916.

Kristian Kornelius Hagemann Brandt (1859–1932) ⁶¹ ⁶², uteksaminert som lege i 1884, arbeidet etter eksamen ved Rikshospitalet og var assistentlege ved Hankø Bad i 1883 og 1884. Men i 1885 dro han først av sted på Europatokt som marinelege på korvetten «Nornen», deretter reiste han først til USA og så videre til Hawaii, der han drev legepraksis en tid. På hjemveien var han innom medisinske skoler i USA før han kom hjem til Kristiania i 1886 og begynte å praktisere som lege.

Brandt var assistent ved Alexander Malthes privatklinik fra 1886 til 1893. I 1899 ble han reservelege ved Fødselsstiftelsen, var universitetsstipendiat 1900–1905, og overtok for professor Schönberg ³⁸ da han var syk. I 1893 disputerte han på et arbeid om ektopiske svangerskap. Brandt ble professor i fødselsvitenskap og kvinnesykdommer i 1906.

Like etter tok Brandt fatt på sitt store prosjekt – å få bygd en ny fødselsklinik som fylte alle de mest moderne krav. Det klarte han også å få gjennomført – den store Rikshospitalets kvinneklinnikk sto ferdig i 1914, satte nye standarder og vakte stor oppsikt.

Kristian Brandt var en virkelig høvding innen sitt fag, og hans forfatterskap og vitenskapelige meritter er mangslungne. Men hans ettermæle er noe skurrende. Han må ha vært en svært dominerende person med sterke meninger. Blant annet likte han ikke kvinnelige leger. Slike ville han ikke se på sin avdeling. Det ble derfor atskillig

⁶¹ *Kristian Kornelius Hagemann Brandt (1859–1932)*

Kvinneklubben

Det gamle Rikshospitalets kvinneklubbygning ble innviet 4. juli 1914, og karakterisert i Aftenposten dagen etter som «...det bedste og moderneste paa kvindeklinik-teknikens omraade». Innvielsen ble en milepæl i norsk fødselsomsorg og -vitenskap. Fagets første professor var Magnus Thulstrup ②. Frantz Christian Faye ⑬ ble professor i 1850, og etterfulgt av Edvard Schønberg ⑳ i 1876. Schønberg utarbeidet i 1903 detaljerte planer for en ny kvinneklub i Kristiania. Vi kan forestille oss samarbeidsklimaet da hans nærmeste medarbeider gjennom mange år og senere etterfølger i stillingen, Kristian Brandt ⑥① ⑥② offentlig beskrev planene som uegnede og bakstreverske.

Neppe uten grunn ble Brandt i minnetalen etter sin død karakterisert som en «enevoldshersker». Men han sørget for å legge nye planer og få reist et monumentalbygg, selv om innvielsen ble preget av betydelig uro og boikott av alle kvinneorganisasjoner. Like før hadde han nemlig forbigått Gusta Louise Isachsen ⑥③ ved ansettelse av reservelege ved klubben og var blitt anklaget for kvinnediskriminering.

Gjennom byggingen av Kvinneklubben reiste Kristian Brandt nærmest et minnesmerke over seg selv. Arkitektene Ingvar Magnus Olsen Hjorth (1862–1927) og Victor Nordan (1862–1933) var ganske sikkert sterkt påvirket av Brandts visjoner for bygget. Tidligere riksantikvar Stephan Tschudi-Madsen (1923–2007) beskrev

bygget som et markant brudd med den nasjonalt søkende granittarkitekturen. «Vi fornemmer en monumentaliserende vilje i hovedkonseptet: volumene er klart, fast og rytmiserende avgrenset, konturen sluttet, gavlen avfaset; bygningskroppen er strammet opp med et gjennomgående pilasterliknende motiv. Alt dette formidler inntrykk av ro og verdighet – noe storslått som den vel beregnede plassering understreker. I fasadene finner vi de Josef Hoffmannske (1870–1956, østerriksk arkitekt og designer) kvadrater; hver ledige flate mellom etasjer og vinduer har fått sitt lille kvadratiske motiv, og hovedinngangspartiet med en lett klassiserende form og originale søylemotiv, avspeiler Wienskolen før første Verdenskrig.»

En av byggets mest dramatiske dager var 1. april 1944 da Knut Magnus Haugland (1917–2009), som betjente en illegal radiosender på loftet, ble oppdaget av tyskerne og måtte skyte seg ut og reddet seg med nød og neppe. En historie med bismak – bygningen hadde Røde Kors-merket på taket.

Nesten 175 000 fødsler fant sted i huset fra 1914 til 2000, da Kvinneklubben flyttet til det nye Rikshospitalet på Gaustad.

Som en del av utviklingen av Pilestredet Park ble bygget rehabilitert av den nye eier, dr. Lars Høie (1957–) og åpnet som medisinsk senter i 2006 under navnet Domus & Medicus. Bygget fikk Kulturvernprisen i Oslo i 2006.

Den tidligere kvinneklinikken ved det gamle Rikshospitalet huser nå (2012) i tillegg til forskjellig medisinsk virksomhet også Nasjonalt kunnskaps-senter for helsetjenesten og Det norske medicinske Selskab

Litteratur

Bjørø K, Børdahl PE. *Fødselshjelp gjennom 175 år. Fødselsstiftelse og kvinneklinikk*. Oslo: Rikshospitalet, 1993.

Brandt K. Kvindeklivnikken i Kristiania. *Norsk Magazin for Lægevidenskapen* 197;78:1-27.

Børdahl PE, Hem E. Fødselshjelp – et kvinnefag for mannfolk. *Tidsskr Nor Lægeforen* 1999;119:4561-6.

Larsen Ø, Nylenna M red. Kvinneklinikken som ble medisinsk senter. *Michael* 2006;3:Suppl 5.

røre da den åpenbart godt kvalifiserte legen **Gusta Louise Isachsen** (1875–1932) ⁽⁶³⁾ på grunn av sitt kjønn ikke fikk stilling ved den nye kvinneklinikken. Hun hadde medisinsk eksamen fra 1900 og etter noe sykehustjeneste m.v. ble hun ansatt ved den kommunale gynekologiske poliklinikk i Kristiania. Hun hadde videreutdannet seg i sitt fag i Skottland og Tyskland og vært assistent for Emil Rode ⁽⁶⁰⁾, så det var ikke noe å si på hennes fagbakgrunn.

Forbigåelsen ved Kvinneklinikken ble oppfattet som kvinnesak og debattert som det i offentligheten. Fra 1911 var hun spesialist i kirurgisk gynekologi ved Vor Frues Hospital. Maleriet av henne tilhører Stiftelsen Nasjonalt medisinsk museum.

Flere professorer

Peter Fredrik Holst (1861–1935) ⁽⁶⁴⁾ avla medisinsk embetseksamen i 1888 og hadde en kort tid legestillinger forskjellige steder, nemlig ved Rikshospitalet, ved Breidablik Sanatorium i Valdres og ved Lungegaardshospitalet i Bergen. Men fra 1890 holdt han til i Kristiania og kvalifiserte seg i indremedisin og bakteriologi, underbygd i 1890-årene med studiereiser til utlandet, blant annet til den store Rudolf Virchow i Berlin (1890) og til St. Petersburg og Moskva (1902). I 1902 ble han utnevnt til professor i indremedisin, en stilling han hadde i 30 år. Han var Henrik Ibsens lege en periode, men kom på kant med forfatteren og ble erstattet av Edvard Bull

⁽⁶²⁾ *Kristian Kornelius Hagemann Brandt (1859–1932), kopi av maleri av Kristian Sinding-Larsen (1873–1948)*